

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Pleidooi voor een bescheiden politiek van thuisvoelen

Reflectiestuk voor de Aanpak Binnenstad

Pinkster, F.M.; Duyvendak, W.G.J.

Publication date

2024

Document Version

Final published version

License

Unspecified

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Pinkster, F. M., & Duyvendak, W. G. J. (2024). *Pleidooi voor een bescheiden politiek van thuisvoelen: Reflectiestuk voor de Aanpak Binnenstad*. Universiteit van Amsterdam.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

UNIVERSITY OF AMSTERDAM

Amsterdam Institute for Social Science Research

Pleidooi voor een bescheiden politiek van thuisvoelen

Dr. Fenne M. Pinkster

Prof. Dr. Jan Willem Duyvendak

November 2024

Essay in het kader van het onderzoek 'Thuisvoelen in de Binnenstad'
in opdracht van de Gemeente Amsterdam

Pleidooi voor een bescheiden politiek van thuisvoelen

Aan het begin van de coronapandemie werden foto's van een lege Dam *het* symbool voor het stilvallen van het maatschappelijk leven. De coronatijd vormde daarmee een onverwachte spiegel voor de toegenomen drukte in de Amsterdamse Binnenstad in de jaren ervoor. De stille grachten leidden vooral bij Binnenstadbewoners tot een herwaardering van de stad¹ en wakkerde de al bestaande onvrede over toerisme verder aan. Een petitie van twee bewoners uit de Nieuwmarktbuurt om toerisme te begrenzen werd 30.000 keer getekend. Corona liet zien hoe de Binnenstad ook kon zijn, dat het mogelijk was om je er weer 'thuis' te voelen. Het mag dan ook geen verrassing zijn dat 'thuisvoelen' door bijna de helft van de Amsterdammers in de Binnenstadsenquête 2022 werd genoemd als belangrijk aandachtspunt.

De Amsterdamse discussie over de veranderende Binnenstad en de gevolgen voor bewoners staat niet op zichzelf.² In veel Europese steden staat de functie van historische binnensteden als woongebied én als centrum van de stad onder druk, vooral (maar niet alleen) als gevolg van toerisme. Ruimtelijke veranderingen dragen onder bewoners bij aan gevoelens van vervreemding. Bezorgd dat zij hun 'thuis' kwijtraken, protesteren zij op uiteenlopende manier tegen de grote aantallen bezoekers. Het is tegen de achtergrond van deze dynamiek dat 'thuisvoelen' ook in Amsterdam een plek heeft gekregen in gemeentelijk beleid. In het streven om aan de zorgen tegemoet te komen, zoekt het stadsbestuur met de Aanpak Binnenstad naar een betere balans in de behoeftes en belangen van verschillende groepen gebruikers. Daarbij krijgt de gemeente te maken met tegenstrijdige signalen: enerzijds scoren buurt-tevredenheid en zelfs thuisvoelen in verschillende enquêtes nog best hoog, anderzijds geven buurtbewoners aan dat hun thuisgevoel wordt bedreigd³. Het roept de vraag op of de term 'thuisvoelen' uiteindelijk voldoende aan het licht brengt wat er speelt en of bevordering van thuisgevoel een oplossing vormt voor de onvrede.

Dit essay biedt enkele reflecties op het thema thuisvoelen in de Binnenstad vanuit een wetenschappelijke invalshoek. Het richt zich op de vraag wat thuisvoelen precies inhoudt, wat er voor nodig is om mensen zich thuis te laten voelen en waarom de (binnen)stad in sommige opzichten wellicht de *minst* vanzelfsprekende plek is om dit gevoel te ontwikkelen. Het stuk eindigt met een bredere reflectie op thuisvoelen als één van de emoties die mensen publiekelijk willen ervaren: wat moeten beleidsmakers aan met de emotionalisering van het publieke domein? Daarmee vormt dit essay hopelijk een aanzet voor de gemeentelijke discussie over thuisvoelen als beleidsambitie.

¹ Graaff, Pinkster & Booi (2020)

² Zie voor een overzicht van deze discussie bijvoorbeeld Novy & Colomb (2016)

³ Ter nuancering, binnen de binnenstad zijn hier wel duidelijke verschillen in waarneembaar: in het gebied Burgwallen is sprake van een meer uitgesproken achteruitgang dan in andere delen van het centrum.

De verbeelde en alledaagse betekenis van de Binnenstad

De discussie over thuisvoelen in de Binnenstad kan vanuit twee verschillende wetenschappelijke invalshoeken worden verhelderd⁴. Vanuit een sociologisch perspectief valt er een verschuiving te traceren waarin thuisvoelen steeds minder uitsluitend wordt gekoppeld aan privé-plekken (thuis in je eigen huis) en steeds meer verbonden raakt met de straat, de wijk, de stad en zelfs het land waarin mensen wonen. In het geval van de Binnenstad van Amsterdam gaat het bij thuisvoelen – ‘*belonging*’ – dan over je onderdeel voelen van een gemeenschap, een gevoel van sociale verbondenheid met de stad en je deel voelen van de Amsterdamse samenleving⁵. Vanuit dit perspectief op thuisvoelen heeft de Binnenstad een belangrijke *symbolische* functie; als politiek en cultureel hart van de stad vormt het een ankerpunt in de collectieve verbeelding van Amsterdam. Van oudsher verbindt het centrum bewoners met elkaar en met de stad en biedt het een plek om samen te komen. In de verbeelding is de Binnenstad dan ook een betekenisvolle plek voor veel meer mensen dan alleen buurtbewoners: alle Amsterdammers zouden zich er tot op zekere hoogte thuis moeten kunnen voelen, ook als zij in het alledaagse leven verder weinig gebruik maken van het centrum en/of daar geen behoefte aan hebben. Zij zouden in ieder geval het gevoel moeten hebben dat de Binnenstad een gedeeld ‘thuis’ is.

Vanuit geografisch perspectief gaat thuisvoelen over de *alledaagse* betekenis van plaatsen en de relatie die mensen hebben met hun directe woonomgeving. Geografen beschouwen verbondenheid met plaats als een fundamenteel onderdeel van het menselijk bestaan en daarmee ook een belangrijke bron van welzijn⁶, of zoals Edward Relph (1976, p. 143) verwoordde: “*To be human is to live in a world filled with significant places: to be human is to have and to know your place*”. Vanuit dit perspectief wordt de term thuisvoelen gebruikt voor plekken die een belangrijk onderdeel zijn (of waren) van iemands leefwereld, verbonden met alledaagse routes en routines⁷. Deze vorm van thuisvoelen weerspiegelt de optelsom van geleefde ervaringen, herinneringen en gedeelde-verhalen-over-tijd. Tegelijkertijd waarschuwen onderzoekers dat dit soort verbondenheid niet teveel moet worden geromantiseerd. Het is vooral een ideaalbeeld: in werkelijkheid is de relatie die mensen hebben met thuisplekken vaak complex. Gevoelens ten aanzien van thuisplekken zijn lang niet altijd rooskleurig of positief, maar omvatten ook ambivalentie, frustratie, boosheid, verdriet en nostalgie, en zijn bovendien aan verandering onderhevig. Onderzoek laat zien dat dit in het bijzonder geldt voor plekken die een proces van snelle of ingrijpende verandering doormaken⁸, zoals de Amsterdamse Binnenstad.

⁴ Verschillende wetenschappelijke disciplines gebruiken verschillende termen die raken aan thuisvoelen, waaronder *belonging*, *home*, *place attachment*, *sense of place*, *place-making* en *dwelling*, die vaak ook weer net andere aspecten van thuisvoelen benadrukken.

⁵ Antonsich (2010), Boccagni & Duyvendak (2021), Duyvendak (2011), Yuval-Davis (2006)

⁶ Andrews ea (2014), Conradson (2016), Finlay (2018), Yi-Fu Tuan (1974)

⁷ De Certau (1998), Reijndorp & Leenders (2010), Seamon (2018)

⁸ Voorbeelden van relevant onderzoek in de Amsterdamse context: Hoekstra & Pinkster (2019), Van de Kamp & Welschen (2019), Pinkster (2016), Pinkster & Boterman (2017)

Wat plekken in het alledaagse leven tot ‘thuis’ maakt, wordt niet alleen beïnvloed door sociale factoren – contacten met burens en medebewoners, collectieve identiteit en gemeenschapszin, zoals vanuit sociologisch perspectief vaak wordt beschreven – maar ook door de beleving van plaats in brede zin. Het gaat dan om de manier waarop de fysiek-materiele omgeving bijdraagt aan gevoelens van thuis⁹, bijvoorbeeld via kenmerkende architectuur of stedenbouwkundige herkenningspunten en via de natuurlijke omgeving van bloeiende bloesembomen in de lente tot uitzicht op een groene binnentuin. Zo’n stedelijk landschap wordt niet alleen ervaren als uitzicht, maar beleefd via geur en geluid, beweging en dynamiek. Onderzoek in de grachtengordel laat zien dat deze lijfelijke ervaring van het stadslandschap belangrijker is voor het thuisvoelen van bewoners – en voor het verstoren ervan – dan sociale aspecten daarvan.¹⁰

Thuisvoelen is gelaagd en niet vanzelfsprekend

Kortom, thuisvoelen is geen eenduidig begrip en de condities waaronder thuisvoelen tot stand komt zijn gelaagd. Een eerste voorwaarde voor thuisvoelen is *familiariteit*. Dit gaat over herkenning en vertrouwdheid, over de leesbaarheid van het stadslandschap: dat je bekend bent met de routines en rituelen van een plek, weet wat je kan verwachten, en andersom dat je herkend wordt door anderen met wie je de plek deelt. Thuisvoelen hangt daarnaast af van gevoelens van *veiligheid* en privacy, of je op je gemak bent en of je kunt doen wat je wilt en kunt zijn wie je bent. Thuisvoelen is ook sterk verbonden met *identiteit*, met hoe plaats een rol speelt in wie je bent, hoe je jezelf presenteert aan anderen en de sociale status die je ontleent aan een plek. Ten slotte is thuisvoelen ook sterk gerelateerd aan gevoelens van *eigenaarschap* en de behoefte om een plek te kunnen vormen naar eigen inzicht en opvattingen over hoe die plek gebruikt moet worden. In die zin bestaat er een nauwe relatie tussen thuisvoelen en *controle* hebben of voelen over een bepaald domein.

Thuisvoelen is dus bij uitstek een term die we gebruiken voor ‘eigen plekken’ omdat we ons alleen op die plekken écht thuis kunnen voelen. Maar waar dat vroeger uitsluitend gold voor het privé-domein – de huiskamer-, nu is die persoonlijke emotie steeds publieker is geworden.¹¹ Niet voor niets wordt de Binnenstad in dit opzicht ook wel ‘de huiskamer van de stad’ genoemd. Het illustreert hoe de term thuisvoelen nu ook kan dienen voor een plek die hyper-publiek is. Maar de metafoor van de huiskamer laat zich niet zomaar verplaatsen: terwijl je thuisvoelen op je privéplek voor sommigen soms al moeilijk is - denk aan mensen die te maken hebben met dreiging en geweld in de privé sfeer of in kwetsbare woonsituaties met ondermaatse basisfaciliteiten, privacy en rust-, is je echt thuisvoelen in het publieke domein nog veel uitdagender. Dit werd al onderkend door klassieke stads-sociologische denkers als Simmel en Milgram, die de stad zagen als een plek waar mensen zich het minst makkelijk thuisvoelen. Zij weten dit

⁹ Zie bijvoorbeeld Degen (2014), Pinkster (2016), Pinkster & Loomans (2024)

¹⁰ Pinkster & Boterman (2017).

¹¹ Blunt & Sheringham (2018), Boccagni & Duyvendak (2021)

ten eerste aan psychologische processen, waarbij de veelheid aan prikkels in de stad, de drukte van het stedelijk leven, zorgden voor mentale afstomping en sociale terugtrekking. Daarnaast stelden zij dat de heterogeniteit van de stedelijke samenleving individualisering en functionele relaties bevorderden waardoor bewoners juist minder snel hechte onderlinge sociale banden zouden ontwikkelen. Vanuit dit perspectief vormen de dynamiek, diversiteit en het karakter van de Binnenstad al bij voorbaat grote uitdagingen voor ‘thuisvoelen’.

Andere wetenschappers vinden dit echter een te somber beeld van het stedelijk leven, want in de praktijk voelen veel stadsbewoners zich wel degelijk op een of andere manier thuis en maken zij zich die stedelijke ruimte eigen. Volgens denkers als Louis Wirth, Erwin Goffman en Richard Sennett is de sociale meerwaarde en aantrekkingskracht van de stad dat er minder sociale controle is en er zo ruimte ontstaat voor diversiteit en anders-zijn. Juist het feit dat de stad niet een hechte, maar een ‘lichte’ gemeenschap¹² vormt, waarbij alledaagse attentie tussen mede-stedelingen wordt gecombineerd met *civil inattention* (‘burgerlijke onoplettendheid’) zijn een belangrijke basis voor het stadslucht-maakt-vrij principe dat veel mensen naar de stad trekt¹³. In relatie tot thuisvoelen legt dit een interessante ambivalentie bloot: stedelijke diversiteit ondermijnt enerzijds herkenbaarheid en voorspelbaarheid in alledaagse interacties in de publieke stedelijke ruimte, maar biedt anderzijds ook ruimte voor zelfexpressie en identiteitsvorming. Dat betekent dat het voor sommigen thuisvoelen vergemakkelijkt, terwijl het voor anderen juist moeilijker wordt om zich thuis te voelen. Dit pleit voor oog hebben voor verschillende behoeftes en mogelijkheden als het gaat om thuisvoelen in de (binnen)stad.

Daarnaast is er nog een andere reden om de discussie over thuisvoelen in de Binnenstad wat te nuanceren, want niet iedereen heeft een zelfde behoefte aan zich thuisvoelen in de nabije omgeving, in de buurt. Hoe belangrijk de woonomgeving is voor mensen, hangt bijvoorbeeld af van de levensfase waarin zij verkeren en de ruimtelijke reikwijdte van dagelijkse levens.¹⁴ Tieners, gezinnen en ouderen zijn vaak meer buurtgericht en buurt-afhankelijk dan andere groepen. Twintigers en dertigers zijn juist veel minder bezig met hun directe woonomgeving. Daarnaast spelen ook verwachtingen een rol: mensen die voor kortere tijd ergens wonen, zullen minder geneigd zijn een band aan te gaan met die omgeving. Thuisvoelen is niet iets wat iemand overkomt en als vanzelf groeit. Er moet wel degelijk sprake zijn van intentionaliteit, in termen van gekozen betrokkenheid of juist onttrekking aan de plek.¹⁵ En andersom: de plek moet ‘hechtbaar’ zijn, kwaliteiten hebben die maken dat verschillende groepen bewoners zich er kunnen thuisvoelen. In die zin is thuisvoelen de uitkomst van een interactie tussen personen en plek.

¹² Duyvendak & Hurenkamp (2004)

¹³ Kremer (2023)

¹⁴ Lupi (2005), Musterd ea (2019)

¹⁵ Andreotti ea (2015), Pinkster (2014), Savage ea (2004)

Voorbij de huiskamer: politiek podium en attractie

Wat de discussie over thuisvoelen in de Binnenstad compliceert is dat de Binnenstad voor sommigen weliswaar functioneert als huiskamer – als plek van ontmoeting-, maar anderen deze plek primair zien als een (politiek) podium. Zo vervult de Dam als centraal stadsplein vrijwel dagelijks een stedelijke en boven-stedelijke politieke functie als de plek voor demonstraties en herdenkingen. En dat geldt ook voor sportieve en culturele evenementen die het centrum als podium gebruiken: of het nou gaat om de gay pride, pro-Palestina demonstraties, koningsdag of het prinsengrachtconcert, de Binnenstad vormt een belangrijk plek voor allerlei groepen in de samenleving om hun identiteit te vieren, hun stem te laten horen en om andere redenen samen te komen. Deze podiumfunctie brengt echter een andere dynamiek met zich mee dan die je zou verwachten in een heuse huiskamer, een dynamiek die de rust, herkenbaarheid en voorspelbaarheid in de alledaagse ervaring van bewoners flink kan verstoren – en daarmee hun ‘thuisgevoel’. Het is bovendien een verstoring die niet alleen buiten plaatsvindt, maar soms ook het privé domein binnendringt en thuis voelbaar is, vooral in de vorm van lawaai en geluidsoverlast.

Daarnaast heeft de Binnenstad ook de functie van museum en attractiepark voor bezoekers van buiten. De combinatie van architectuur en cultuur in de Binnenstad met het seks-en-drugs-imago trekt bezoekers aan die in korte tijd het ‘unieke’ van Amsterdam willen ervaren. Maar wat de toerist verwacht van Amsterdam en de Binnenstad, namelijk een avontuur en belevenis¹⁶, staat vaak haaks op wat Binnenstadbewoners nodig hebben in ‘hun’ huiskamer. Het leidt, net als in andere toeristische bestemmingen, tot een proces van commodificatie, waarbij lokale eigenheid verdwijnt in versimpeling en vergroving, en verpakt voor snelle consumptie. Hoewel dit proces al vanaf eind jaren negentig waarneembaar was in Amsterdam¹⁷, hebben *social media* de laatste jaren deze ontwikkelingen versneld. De veelbesproken Tiktok-rijen bij Fabelfriet laten zien hoe de zoektocht van toeristen naar ‘authentieke’ Amsterdamse ervaringen een obstakel vormt voor andere gebruikers van dezelfde plaats¹⁸, ervaringen die bovendien ook lastig bij te sturen zijn. Onderzoek toont aan dat plaatsen zich in de praktijk vaak voegen naar de behoeftes van toeristen, omdat die uiteindelijk meer besteden dan bewoners. Die transformatie gaat niet alleen over veranderingen in de voorzieningenstructuur, waardoor ankerpunten in het dagelijks leven van bewoners verdwijnen en plaats maken voor toeristenwinkels, maar ook over culturele veranderingen. Als gevolg van internationalisering, verandert op allerlei plekken bijvoorbeeld de gebruikte taal, waardoor sommige bewoners zich minder herkennen en erkend voelen.

Het is niet verwonderlijk dat Binnenstadbewoners in dit spanningsveld tussen huiskamer, podium en attractiepark thuisvoelen op de politieke agenda hebben gezet. De

¹⁶ Je ergens *niet* thuisvoelen wordt door sommigen wel gezien als de kern van toerisme. Dan gaat het juist om het willen ontsnappen aan het alledaagse door je tijdelijk in het onbekende te begeven.

¹⁷ Hagemans ea (2023), Nijman (1999), Urry (2002)

¹⁸ Chapuis (2017), Pinkster & Boterman (2017), Terhorst ea (2003)

podium- en attractiefunctie van de Binnenstad dragen bij aan allerlei veranderingen die plaats voor hen minder ‘hechtbaar’ maakt, terwijl het voor hen vanzelfsprekend is zij zich er thuis zouden moeten voelen. Maar het benadrukken van dit thuisgevoel is ook een manier om de buurt te claimen en zeggenschap te krijgen over wat hun thuisgevoel verstoort. Het laat zien dat *thuisvoelen* onlosmakelijk is verbonden met discussies over *thuishoren*, en daarmee met processen van toe-eigening en uitsluiting. Door thuisgevoel te claimen onderscheiden Binnenstadbewoners zich van andere groepen die de Binnenstad ook gebruiken: zij hebben het meeste recht om zich thuis te voelen, omdat zij daar thuis horen als bewoners. Maar belasten zij zichzelf niet met een onhaalbaar doel, omdat de diverse en dynamische Binnenstad zich hier nu niet bepaald voor leent? Bovendien is de Binnenstad ook nog eens een plek die door veel meer groepen wordt geclaimd: door andere Amsterdammers voor wie de Binnenstad als huiskamer fungeert en door forenzen en ondernemers die vinden dat zij zich daar ook mogen thuisvoelen. En al zijn toeristen misschien niet uit op een ‘thuisgevoel’ als ze Amsterdam bezoeken, één aspect van thuisvoelen associëren zij wel degelijk met de Amsterdamse Binnenstad: een plek waar iedereen helemaal zichzelf mag zijn, waar ze de ervaring zoeken van het ‘samenvallen’ met zichzelf.¹⁹

Hoe begrijpelijk het sterke accent van Binnenstadbewoners op thuisvoelen ook is - hun thuisgevoel wordt immers meer en meer ondermijnd – toch kan de vraag gesteld worden of het beleid daaraan tegemoet moet komen. Zijn beleidsmakers, die vergroting van thuisgevoel als doel formuleren, zich er van bewust dat dit vanzelfsprekend teleurstellingen met zich meebrengt, omdat mensen zich nu juist bij heel veel anderen *niet* thuis voelen?²⁰ Thuisvoelen is uiteindelijk een sterk exclusieve emotie: ons echt thuisvoelen doen we slechts bij weinigen - vooral bij mensen die sterk op ons lijken- en op weinig plekken. Het is bovendien een uitgesproken maximalistische emotie: je een beetje thuisvoelen is niet wat ‘thuis’ maakt.

De emotionalisering van de publieke sfeer

Tegelijkertijd weerspiegelt de beleidsaandacht voor thuisvoelen in de Amsterdamse Binnenstad een veel bredere maatschappelijke ontwikkeling, die wordt omschreven als ‘de emotionalisering van de samenleving’.²¹ Met name vanaf de jaren zestig van de vorige eeuw werd het publiekelijk kunnen beleven en uitleven van allerlei emoties de nieuwe norm, de ultieme ‘vrijmaking’ uit de privé sfeer²². Sindsdien uiten we onze emoties zonder veel schroom op vaak expliciete en publieke wijze, ook al omdat onze emoties ons authentieke en oprechte zelf zouden laten zien. Emotionalisering wordt

¹⁹ Oftewel de identiteitsdimensie van thuisvoelen

²⁰ Milikowski (2018)

²¹ Duyvendak (2017)

²² Deze recente verschuiving naar publiek beleefde emoties is overigens historisch gesproken niet per se nieuw: in voorgaande eeuwen vond - ook door de krappe behuizing- veel meer van het dagelijks leven *en public* plaats, en was de tolerantie voor publieke uitingen mogelijk ook groter dan nu, zoals zeer sprekend beschreven in Bob Pierik’s nieuwe boek *Zoveel leven voor de deur* over het alledaagse Amsterdam van de 17^e eeuw.

door de meesten van ons op de meeste plekken daarom als legitiem en positief omarmd. Dit geldt op het werk, op school, in sociale bewegingen, bij sportgebeurtenissen en zelfs in de wetenschap.²³ Bovendien, of misschien ook wel als gevolg hiervan, willen we emoties van anderen reguleren, vooral als deze verstoring zijn en ongepast, bijvoorbeeld aan de loketten van de overheid, in het openbaar vervoer, in winkels en in de horeca. De gemeente heeft in de Binnenstad de afgelopen jaren dan ook niet toevallig sterk ingezet op gedrags- en emotieregulering, nu de vrije expressie van emoties door sommigen anderen tot last werd.

Parallel aan dit proces van emotionalisering kwam er een proces op gang van ‘informalisering’ van menselijke verhoudingen, waarbij de verschillen tussen de privé- en publieke sfeer snel in betekenis afnamen. Dit was ook de expliciete wens van de vele protestbewegingen sinds de jaren zestig en zeventig, die stelden dat ‘het persoonlijke politiek is’.²⁴ Dat heeft er uiteindelijk toe geleid dat ‘het recht om jezelf te zijn’ in ontelbare beleidsnota’s van de gemeente terug te vinden is en ook te lezen valt op talloze banieren tijdens bijvoorbeeld de Pride: ‘*being yourself*’ is het hoogste goed, waarbij het juist niet zou moeten uitmaken waar je bent (thuis of in publiek); in Amsterdam moet je je altijd en overal vrij voelen om jezelf te zijn.²⁵

Dit leidt in de Binnenstad tot een grote, paradoxale opgave: pogingen tot emotiebeheersing, door regulering van wat wordt gezien als ongewenst of overschrijdend gedrag, botsen met overtuigingen over vrije expressie en authenticiteit. Veel van de problemen in de Binnenstad zijn immers direct herleidbaar tot gedrag dat voortkomt uit de gedachte dat in Amsterdam alles kan; vooral toeristen associëren Amsterdam met de ongefilterde expressie van een authentiek zelf. Het roept de vraag op hoe in deze libertaire context grenzen te trekken ten aanzien van vrije vormen van zelfexpressie die vroeger wellicht nog werden verwelkomd, maar nu niet langer getolereerd, precies omdat ‘het jezelf zijn’ van de een ten koste kan gaan van ‘het jezelf zijn’ van de ander. En dit geldt natuurlijk niet alleen voor de toerist, maar ook voor de claim van bewoners: hun thuisgevoel kan haaks staan op dat van een ander en daarmee de ruimte voor de ander beperken.

Deze beschouwingen roepen de vraag op of het in de Binnenstad zal lukken om gedragingen strakker te reguleren als tegelijkertijd de publieke viering van authentieke emoties boven discussie verheven blijft. Een eerste mogelijk stap zou zijn om een discussie te voeren over welke emoties waar gepast zijn, welke sfeer – privé of publiek- om welke emoties vraagt, om zo het samenleven beter mogelijk te maken en om de Binnenstad blijvend met elkaar te kunnen delen. Daarnaast is een expliciet gesprek nodig over de vraag of *iedereen* zich moet kunnen thuisvoelen in de Binnenstad: voor wie is dat een gepaste emotie? Voor de Binnenstadbewoners, de andere inwoners van

²³ Dukes ea (2021)

²⁴ Duyvendak ea (1992)

²⁵ De goede verstaander begrijpt dat de gemeente met ‘jezelf zijn’ vooral doelt op mensen uit de LGBTQ+ gemeenschap die zichzelf lang hebben moeten ‘verstoppen’ en nu baat hebben bij zichtbaarheid en vrije expressie.

Amsterdam, de bezoekers aan de stad, vanuit binnen- en buitenland, de forenzen, de expats...? Of is 'thuisvoelen' in de Binnenstad wellicht voor *niemand* een passende emotie, omdat zo'n maximalistische emotie onherroepelijk tot uitsluiting leidt van anderen die dat thuisgevoel mogelijk kunnen verstoren?

Conclusie

Emoties doen ertoe. Het ervaren en uiten van emoties gebeurt steeds meer in het openbaar, ook al omdat we menen dat we het recht hebben om bepaalde emoties publiekelijk te ervaren. We zien het als ons recht om ons niet alleen thuis te voelen in ons huis, maar ook in onze buurt, wijk, stad en zelfs land. En als we dat gevoel niet of niet volledig kunnen ervaren, als we ons niet helemaal thuisvoelen, zoals in de Amsterdamse Binnenstad, dan wordt ons thuisgevoel gekrenkt. De emoties hierover worden vervolgens gecommuniceerd via allerlei wegen, van opiniestukken tot petities én via enquêtes van de gemeente, van wie bewoners verwachten dat die 'er wat aan doet'. Het is vanuit dit perspectief niet verwonderlijk dat de gemeente Amsterdam met schrik kennis nam van de klacht van Binnenstadbewoners dat bijna de helft van hen een tekort aan thuisgevoel ervaarden. Maar in plaats van de vraag te stellen wat voor emoties we eigenlijk willen dat mensen - buurtbewoners, forenzen, toeristen, expats, bezoekers uit Nederland - in de Amsterdamse Binnenstad ervaren, werd er al snel vanuit gegaan dat thuisgevoel maximaal beleefd zou moeten kunnen worden, zeker door buurtbewoners.

Met dit essay willen we de vraag opwerpen of thuisgevoel beleven wel het hoogste doel zou moeten zijn, zelfs voor buurtbewoners. Een beschouwing van de wetenschappelijke literatuur leert ons immers dat thuisgevoel een enorm hoog doel is, dat zich slecht laat rijmen met de drukte, dynamiek en diversiteit van de Binnenstad. Als we het bevorderen van 'thuisvoelen' al als doel van beleid zouden willen omarmen, zou dat dan geen ruimte moeten bieden voor het thuisgevoel van vele en uiteenlopende groepen? Dan kan het hoogstens gaan om thuisvoelen 'light', rekening houdend met de voorwaarden waaronder anderen ook deze emotie kunnen ervaren. Daarvoor is het nodig om nog een andere fundamentele vraag te stellen, namelijk wat de rol zou moeten zijn van 'helemaal jezelf kunnen zijn' – een belangrijk aspect van thuisgevoel en een principe dat sterk verbonden wordt met de Amsterdamse geschiedenis en identiteit²⁶ – in het publieke domein, als dat tegelijkertijd leidt tot grensoverschrijdend gedrag (of in ieder geval tot gedrag dat anderen als overschrijdend kunnen ervaren).

Kortom, om een nieuwe balans te vinden tussen verschillende behoeftes, belangen en gebruiken in de Binnenstad is ten eerste een ander beleidsverhaal nodig, over hoe samenkomen zich verhoudt tot samenleven in de Binnenstad als gezamenlijke en gedeelde plek. Dat gaat dus niet over individueel thuisvoelen, maar over inschikken en rekening houden met anderen, over wellevendheid. Daarnaast is er, ten tweede, een rol weggelegd voor de gemeente in het verbeteren van het woonplezier van bewoners en

²⁶ Zie bijvoorbeeld Russell Shorto's boek *Amsterdam. History of the most liberal city in the world* (2013).

het serieus nemen van hun frustraties en boosheid.²⁷ Het is dus een pleidooi om enerzijds ‘lagere’ doelen te stellen (minder emotionele doelen), en anderzijds om de nadruk te leggen op maatregelen die plaatsen meer ‘hechtbaar’ kunnen maken voor Binnenstadbewoners, Amsterdammers en ondernemers, zoals het creëren van een schone omgeving, het beperken van geluidsoverlast, het behouden van lokale ankerpunten, het bevorderen van toegankelijkheid en het communiceren van gewenst en reguleren van ongewenst gedrag; allemaal condities die de veiligheid, leesbaarheid en vertrouwdheid van de buurt vergroten. Kortom, tegelijkertijd een meer bescheiden én meer doelgerichte politiek van thuis.

²⁷ Verloo (2020)

Literatuur

- Andreotti, A., Le Galès, P., & Moreno-Fuentes, F. J. (2014). *Globalised minds, roots in the city: Urban upper-middle classes in Europe*. John Wiley & Sons.
- Antonsich, M. (2010). Searching for belonging—an analytical framework. *Geography compass*, 4(6), 644-659.
- Andrews, G. J., Chen, S., & Myers, S. (2014). The ‘taking place’ of health and wellbeing: Towards non-representational theory. *Social Science and Medicine*, 108, 210–222.
- Blunt, A., & Sheringham, O. (2019). Home-city geographies: Urban dwelling and mobility. *Progress in Human Geography*, 43(5), 815–834.
- Boccagni, P., & Duyvendak, J. W. (2021). Homemaking in the public. On the scales and stakes of framing, feeling, and claiming extra-domestic space as “home”. *Sociology Compass*, 15(6), e12886.
- Chapuis, A. (2017). Touring the immoral. Affective geographies of visitors to the Amsterdam Red-Light district. *Urban studies*, 54(3), 616-632.
- Conradson, D. (2016). Wellbeing: Reflections on geographical engagements. In *Wellbeing and place* (pp. 15-34). Routledge.
- De Certau, M. (1998) *The practice of everyday life*. Berkely: University of California Press.
- Degen, M. (2014). The everyday city of the senses. *Cities and social change: encounters with contemporary urbanism*, 92-111.
- Dukes, D., Abrams, K., Adolphs, R., Ahmed, M. E., Beatty, A., Berridge, K. C., & Sander, D. (2021). The rise of affectivism. *Nature human behaviour*, 5(7), 816-820.
- Duyvendak, J.W., R. Koopmans et al. (1992), *Tussen macht en verbeelding. Nieuwe sociale bewegingen in Nederland*. SUA.
- Duyvendak, J.W (2011). *The Politics of Home: Belonging and nostalgia in Europe and the United States*. Palgrave Macmillan.
- Duyvendak, J. W. (2017). *Thuis: Het drama van een sentimentele samenleving*. Amsterdam University Press.
- Duyvendak, J. W., & Hurenkamp, M. (2004). *Kiezen voor de kudde. Lichte gemeenschappen en de nieuwe meerderheid*. Van Gennep.
- Finlay, J.M., (2018) Therapeutic landscapes: From exceptional sites of healing to everyday assemblages of well-being. *Routledge Handbook of Health Geography*, 116-123
- De Graaff, L., Pinkster, F.M., & Booi, H.(2020) *Thuisblijven in de stad in tijden van corona*. OIS Gemeente Amsterdam.
- Hagemans, I., Spierings, B., Weltevreden, J., & Hooimeijer, P. (2023). Crowd-pleasing, niche playing and gentrifying: Explaining the microgeographies of entrepreneur responses to increasing tourism in Amsterdam. *Annals of Tourism Research*, 102, 103627.
- Hoekstra, M. S., & Pinkster, F. M. (2019). ‘We want to be there for everyone’: imagined spaces of encounter and the politics of place in a super-diverse neighbourhood. *Social & Cultural Geography*, 20(2), 222-241.
- van de Kamp, L., & Welschen, S. (2019). Sociale cohesie in gentrificerende arbeiderswijken van Amsterdam-Noord. *Beleid en Maatschappij*, 46(3), 366-389.
- Kremer, M. (2022). Alledaagse attentheid. In: Veldboer ea. *Lexicon Nabijheid en Sociaal Werk* (versie 2.0). Movisie en de Werkplaatsen Sociaal Domein, 79-83.
- Lupi, T. (2005). *Buurtbinding. Van veenkolonie tot VINEX-wijk*. Universiteit van Amsterdam.
- Musterd, S., Damhuis, R., Hochstenbach, C., & van Gent, W. (2019). *De regio als garderobe: Huishoudens, levensfasen en woonmilieus in de Nederlandse metropool*. Amsterdam University Press.
- Milikowski, F. (2018). *Van wie is de stad: de strijd om Amsterdam*. Atlas Contact.
- Novy, J., & Colomb, C. (2016). Urban tourism and its discontents: An introduction. In *Protest and resistance in the tourist city* (pp. 15-44). Routledge.

- Nijman, J. (1999). Cultural globalization and the identity of place: the reconstruction of Amsterdam. *Cultural Geographies*, 6(2), 146-164.
- Pinkster, F. M. (2014). "I just live here": Everyday practices of disaffiliation of middle-class households in disadvantaged neighbourhoods. *Urban studies*, 51(4), 810-826.
- Pinkster, F. M. (2016). Narratives of neighbourhood change and loss of belonging in an urban garden village. *Social & Cultural Geography*, 17(7), 871-891.
- Pinkster, F. M., & Boterman, W. R. (2017). When the spell is broken: Gentrification, urban tourism and privileged discontent in the Amsterdam canal district. *Cultural geographies*, 24(3), 457-472.
- Pinkster, F.M., & Loomans D. (2024). Urban belonging as place-based affect, *Social and Cultural Geography*. Accepted for publication.
- Reijndorp, A., & Reijnders, L. (2010). *De alledaagse en de geplande stad: over identiteit, plek en thuis*. Sun TransCity.
- Relph, E. (1976) *Place and placelessness*. Pion.
- Savage, M., Longhurst, B., & G. Bagnall (2004). *Globalization and belonging*. Sage Publications.
- Seamon, D. (2018). *Life takes place: Phenomenology, lifeworlds, and place making*. Routledge.
- Terhorst, P., Ven, J. V. D., & Deben, L. (2003). Amsterdam: It's all in the mix. *Cities and visitors: Regulating people, markets, and city space*, 75-90.
- Urry, J. (2002). *Consuming places*. Routledge.
- Verloo, N. (2020). Neem de emotionele en alledaagse verhalen van burgers serieus. *Sociale Vraagstukken*.
- Tuan, Y. F. (1974). *Topophilia: A study of environmental perception, attitudes and values*. Columbia University Press.
- Yuval-Davis, N. (2006). Belonging and the politics of belonging. *Patterns of prejudice*, 40(3), 197-214.